

Dr hab. Jerzy Supernat, prof. UWr.
Instytut Nauk Administracyjnych
Wydział, Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Pojęcie przedsiębiorstwa

W doktrynie, w judykaturze i w prawie polskim termin „przedsiębiorstwo” (w języku angielskim *undertaking*, a także *enterprise*, *economic unit*, czy – po prostu – *business*) ma trzy podstawowe znaczenia: podmiotowe, przedmiotowe i funkcjonalne.

W znaczeniu podmiotowym pojęcie przedsiębiorstwa jest synonimem pojęcia przedsiębiorcy (wcześniej kupca oraz podmiotu gospodarczego), po raz pierwszy użytym w naszym prawie w ustawie z dnia 19 kwietnia 1993 roku o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz. U. z 2003 roku, nr 153, poz. 1503 z późn. zm.), a zdefiniowanym między innymi w ustawie z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 173, poz. 1807 z późn. zm.). Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy przedsiębiorcą jest „osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą”. Przedsiębiorcą może być zatem człowiek / osoba naturalna (*natural person*), jak i twór sztuczny: jednostka organizacyjna / osoba prawna (*legal person*), której byt i funkcjonowanie opiera się jedynie na przepisach prawa. Wśród ogółu osób prawnych warto wyróżnić osoby prawne gospodarcze (spółki kapitałowe, spółdzielnie, przedsiębiorstwa państwowe, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych) i osoby prawne niegospodarcze / *not for profit* (fundacje, stowarzyszenia, związki zawodowe), które w zakresie wykonywanej działalności gospodarczej stają się przedsiębiorcami, a także państwowe osoby prawne (wśród których szczególną rolę odgrywają spółki Skarbu Państwa; osobą prawną jest oczywiście będący uosobieniem państwa sam Skarb Państwa, ale trudno go uznać za typowego przedsiębiorcę) i samorządowe osoby prawne (gminy, powiaty i województwa, będące ustawowymi osobami prawnymi, oraz tworzone przez nie osoby prawne: komunalne spółki kapitałowe, spółdzielnie i stowarzyszenia). Przedsiębiorcą może być także jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną

(tzw. ułomna osoba prawna), a więc przede wszystkim spółka osobowa (jawna, partnerska, komandytowa i komandytowo-akcyjna), spółka kapitałowa w organizacji (spółka z o.o. w organizacji i spółka akcyjna w organizacji) oraz wspólnota mieszkaniowa. Natomiast zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przedsiębiorcami są wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej (statusu przedsiębiorcy nie posiada zatem sama spółka cywilna). Wskazane osoby i jednostki organizacyjne mogą być uznane za przedsiębiorcę jedynie wtedy, kiedy wykonują działalność gospodarczą „we własnym imieniu”, czyli prowadzą działalność gospodarczą w sposób prawnie niezależny (bez korzystania z cudzej podmiotowości prawnej), a nadto bezpośrednio uzyskują prawa i obowiązki związane z tą działalnością (co oznacza, że działający w imieniu własnym przedsiębiorca ponosi z tytułu nawiązywanych stosunków prawnych pełną odpowiedzialność). Warto jeszcze dodać, że ustawa o swobodzie działalności gospodarczej, aby dostosować prawo polskie do przepisów unijnych, wprowadziła wśród ogółu przedsiębiorców pewną szczególną (kwalifikowaną) grupę przedsiębiorców, a mianowicie mikroprzedsiębiorców, małych przedsiębiorców i średnich przedsiębiorców.

W znaczeniu przedmiotowym pojęcie przedsiębiorstwo zostało zdefiniowane w art. 55¹ kodeksu cywilnego (ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r., Dz.U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.). Zgodnie z tym przepisem przedsiębiorstwo jest „zorganizowanym zespołem składników niematerialnych i materialnych przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej. Obejmuje ono w szczególności: 1) oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części (nazwa przedsiębiorstwa); 2) własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości; 3) prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych; 4) wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne; 5) koncesje, licencje i zezwolenia; 6) patenty i inne prawa własności przemysłowej; 7) majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne; 8) tajemnice przedsiębiorstwa; 9) księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej”. W tym znaczeniu zostało ostatnio użyte w ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym, Dz.U. Nr 169, poz. 1420. Ogólnie można powiedzieć, że przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym stanowi przedmiot określonych stosunków cywilnoprawnych, czynności prawnych i najszerzej rozumianego obrotu gospodarczego.

Wreszcie **w znaczeniu funkcjonalnym** przedsiębiorstwo oznacza po prostu stałą i zawodową działalność gospodarczą (w tym znaczeniu pojęcie przedsiębiorstwa pojawia się w

wielu aktach prawnych, w tym w art. 8 §2 i art. 22 §1 kodeksu spółek handlowych z dnia 15 września 2000 r., Dz.U. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.). Więcej na temat funkcjonalnego rozumienia przedsiębiorstwa zob. Andrzej Kidyba, *Prawo handlowe*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2004.

Istotne dla zbudowania pojęcia przedsiębiorstwa **pojęcie działalności gospodarczej** zostało w sposób ogólny zdefiniowane w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, zgodnie z którym działalność gospodarcza jest to „zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”. Pojęcie działalności gospodarczej **jest także pojęciem prawa wspólnotowego** (należy pamiętać, że prawo wspólnotowe jest obecnie integralną częścią polskiego porządku prawnego, któremu przysługuje pierwszeństwo przed naszym prawem). Działalnością gospodarczą (*establishment*) w rozumieniu Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE) jest działalność zarobkowa (związana z pobieraniem opłat), samodzielna (wykonywana we własnym imieniu oraz z pełnym ryzykiem i pełną odpowiedzialnością za dokonywane świadczenia), stała (trwała) oraz mająca charakter transgraniczny. Więcej zob. Marek Szydło, *Swoboda działalności gospodarczej*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2005 oraz Andrzej Wasilewski, *Pojęcie działalności gospodarczej na gruncie prawa polskiego. Dylemat interpretacyjny*, (w:) *Gospodarka. Administracja. Samorząd*, red. Henryk Olszewski, Bożena Popowska, Poznań 1997.

Warto zauważyć, że bardzo szerokie (podmiotowe, ale głównie funkcjonalne) **rozumienie przedsiębiorstwa** zostało przyjęte **we Wspólnocie Europejskiej** (pojęcie przedsiębiorstwa pojawia się wielokrotnie w TWE, w tym w przepisach dotyczących konkurencji, chociaż nie zostało w nim zdefiniowane). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, przedsiębiorstwem w rozumieniu wspólnotowego prawa konkurencji jest „każda jednostka zaangażowana w działalność gospodarczą, bez względu na jej status prawny oraz sposób finansowania”, cytuję za Markiem Szydło, *Swobody rynku wewnętrznego a reguły konkurencji. Między konwergencją a dywergencją*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2006.

Szczególną kategorią przedsiębiorstw są **przedsiębiorstwa publiczne** (*public undertakings / public enterprises*), które stanowią instrument realizacji zadań państwa i na których działalność państwo wywiera szczególny wpływ. Dla potrzeb prawa wspólnotowego przyjmuje się, że przedsiębiorstwem publicznym jest „każde przedsiębiorstwo, na które władze publiczne mogą, bezpośrednio lub pośrednio, wywierać decydujący wpływ na mocy

prawa własności do przedsiębiorstwa, finansowego uczestnictwa w przedsiębiorstwie lub na mocy przepisów, którym ono podlega”, cytuję za Markiem Szydło, *Swobody rynku wewnętrznego a reguły konkurencji. Między konwergencją a dywergencją*, Wydawnictwo „Dom Organizatora”, Toruń 2006. Idąc za wskazaniem ustawodawcy wspólnotowego również polski ustawodawca wprowadził w krajowym porządku prawnym pojęcie przedsiębiorcy publicznego (uczynił to ustawą z dnia 22 września 2006 roku o przejrzystości stosunków finansowych pomiędzy organami publicznymi a przedsiębiorcami publicznymi oraz o przejrzystości finansowej niektórych przedsiębiorców, Dz. U. Nr 191, poz. 1411).

Obok przedsiębiorstw publicznych, art. 86 TWE do przedsiębiorstw szeroko rozumianego **sektora publicznego** (*public sector*) zalicza jeszcze: przedsiębiorstwa wyposażone przez państwo w prawa specjalne lub wyłączne, przedsiębiorstwa zobowiązane przez państwo do zarządzania usługami świadczonymi w ogólnym interesie gospodarczym oraz przedsiębiorstwa mające charakteru monopolu skarbowego (przy czym wszystkie te ostatnie przedsiębiorstwa albo mogą być równocześnie przedsiębiorstwami publicznymi, a więc pozostającymi pod decydującym wpływem państwa, albo też mogą być przedsiębiorstwami w pełni prywatnymi i jedynie funkcjonalnie włączonymi w obręb realizacji zadań państwa, a więc w obręb szeroko rozumianego sektora publicznego).